

Ve Finsku dětem víc důvěřují

Učitelka Petra Šubrtová vysvětluje, jak finské školství klade důraz na to, aby se žáci i učitelé cítili dobře

LUCIE FIALOVÁ

Finské školy opakovaně kralují mezinárodním vzdělávacím žebříčkům a mluví se o nich jen v superlativech. Na podzim se tam na stáž vypravila učitelka Petra Šubrtová z pražské základní školy Petřiny-sever. S překvapením zjistila, že finský úspěch nevyrůstá ze zázračných vyučovací metod, ale spíš z atmosféry a z přístupu k dětem.

LN Co vás ve Finsku zaujalo na první pohled?

Jak útulné školy jsou. Chodby jsou plné věcí a je tam spousta zákoutí, kam si děti mohou zalézt anebo kde pracují během hodiny, když potřebují klid. Nejdřív jsme to přičítali tomu, že novější budovy jsou obvykle přízemní, což obnáší méně protipožárních opatření, ale pak jsme pochopili, že si s tím nedělají hlavu ani v budovách patrových. Podobně útulné byly i třídy: takový hezký mix nového i starého – nová skříň a vedle ní dosluhuje stará plechová z minulého století. Vedle příhrádky s tablety visí staré kreslené školní plakáty z 19. století. Cítila jsem z toho větší úctu k věcem.

LN Jaké školy jste navštívili?

Jednu v Helsinkách a dvě v Keravě, což je město jižně od Helsinek. Všechny školy byly prvostupňové, to je tam častější, i když školy, kde jsou oba stupně spojeny, taky existují.

LN Finské školství sklízí obdiv. Byla jste na něco speciálně zvědavá?

Věděla jsem, že se hodně soustředí na práci rukou, těšila jsem se na jejich specializované dílny. Už od první třídy mají všechny děti truhlářskou a šicí dílnu, oni jim říkají „tvrdá“ a „měkká“. Mají na to velké časové dotace v rozvrhu a děti to milují. Dílny jsou perfektně vybavené, například včetně odsavače par, aby mohli pracovat s barvami. Mají dokonce i cirkulárku – k té smějí jen učitelé, ale sekeru do rukou se dětem dát nebojí. Místo „nedáme vám pilku do rukou, abyste se neřízli“ uvažují stylem „dáme vám ji, abyste se s ní naučili pracovat a neřízli se“.

LN Takové činnosti asi nemůže učit každý učitel...

Taky jsem se na to ptala, ale ředitelku otázka překvapila a řekla „my to všichni umíme“. Všichni tím na té základní škole projdou, což je hodně důležité. Myslím, že sama vím, jak se drží šroubovák jen z toho, že jsem v dětství pozorovala svého zručného tatínka. Zaujalo mě to i jako mámu kluků, protože mi připadá, že české základní školy na ně nejsou moc připravené. Mnozí kluci jsou takoví koumesové – všechno vyřeší, i kdyby to měli svázat provázek –, ale přijdou do školy a tam tyhle dovednosti nemají šanci rozvíjet. Ve Finsku mají dílny stejnou důležitost jako všechny ostatní předměty.

LN Takže kluci šijí a holky vyřezávají?

Všichni dělají všechno. Přišli jsme do „měkké dílny“ a tam seděli kluci u šicího stroje a šili pytlík na tělocvik. V dřevodílně zrovna vyráběli držák na kuchyňské utěrky. Ten budeme taky dělat.

LN Inspirovali jste se?

Už je objednané nářadí. My tady dokonce máme dřevodílnu, ale prvostupňové děti do ní chodí jen výjimečně, protože na to nezbývá čas. Ten držák na utěrky, to byl takový špalíček, na něm tyčka, na vrchu kulička z korálku, děti si to namalovaly jako pitoreskní zvířátko a nesly si domů hotový výrobek. A o to jde – ne-

Je to jen na nich. „Nikdo nemluví školám do kurikula ani ředitelům do jejich práce,“ popisuje Petra Šubrtová své zkušenosti z Finska.

FOTO MAFRA - PETR TOPIČ

musí to být krásné, přesné, ale pracovali na tom svými rukama. Děti z mé třídy se mě pořád ptají, kdy zas budeme vyrábět. Máme dokonce předmět pracovní činnosti, ale v něm se často vyrábí placaté papírové věci, protože na složitější práci nejsme vybavení. To se teď snad změní.

LN Co ještě vás zaujalo?

Finiští učitelé spolu mnohem víc mluví, jsou zvyklí si plánovat práci spolu. Učebny se často dají šoupačkami rozdělit nebo naopak spojit. A zažili jsme třídu, kde bylo asi šedesát dětí, rozdělených do tří zón: někde se četlo, skládalo se z písmenek, jinde byly děti, které už samostatně pracovaly s textem, a mezi tím vším se pohybovali učitelky a asistenti. Teprve ve spolupráci získá člověk nadhled nad tím, co sám dělá. To jsme si přivezli jako úkol: častěji se s kolegy setkávat, třeba i v menších týmech v rámci ročníku nebo předmětu, sdílet zkušenosti a podpořit se.

LN Vraťme se ještě k dílnám. Proč vlastně na ně ve finských školách kladou takový důraz?

Rozvíjením zručnosti se rozvíjí i určité oblasti v mozku, to je zná-

má věc. Ale možná ještě důležitější je, že každé dítě potřebuje o něco opřít své sebevědomí, a když mu ho škola sebere v češtině, matice nebo v jazycích, je fajn, když je rychlé v tělocviku, umí dobře kreslit nebo mu to jde s pilkou a šroubovákem.

Celá věc navíc souvisí s krizovým tématem českého učňovského školství. Dneska jsem s dětmi vyráběla ze sněhu zmrzlinu a jeden kluk míchal a říkal „já, já už chápu bráchu, proč je kuchař“. A to je ten princip: kluk bude řezat dřevo a zjistí, že ho to baví. Zlepšilo by to i pohled na učňáky, kdyby se na ruční práce pohlíželo jako na rovnocenný předmět. Do třetice myslím, že se v tom odráží i finský ohleduplný přístup k lidem i k přírodě, taková ta úcta k věcem a k práci. Samozřejmě bylo evidentní, že jsou tam velké investice do vybavení, ale zároveň bylo vidět, že se hrozně hezky ke všemu chovají. A když děti samy něco vyrobí, vidí, kolik to stojí úsilí, a jinak pak vnímají i hodnotu věcí kolem sebe.

LN Jak vypadala výuka dalších předmětů?

Mají víc projektového vyučování, častěji pracují s informačními technologiemi a propojují jednotlivé předměty. Viděli jsme třeba, že když měli téma „šetné energie“, v matematice počítali energii a v jiném předmětu zase natáčeli videa, jak vypadají, když jsou nabití energií, a jak, když jsou unavení. Ale jinak musím říct, že žádné zázraky se v hodinách neděly. Nejvýraznější byl všudypřítomný klid a respekt. V každé třídě jsou různé lavice, sedátka, hopsátka – kdo potřebuje hopsat, hopsá. Jen nevím, jestli by mě to jako učitelku neznervózovalo, ale potěšilo mě, že dítě tu

možnost má. V jedné třídě jsme pozorovali holčičku, která už byla unavená, a tak si otevřela víko od lavice, na chvíli se za něj schovala, pohrabovala se tam v hračkách a nikdo jí neřekl „zavři to“.

Byla tam spousta dětí, které potřebovaly pomoci. V každé třídě je alespoň jeden asistent, takže s tím, kdo potřebuje, odejde do některého z útulných zákoutí na chodbě a tam dohánějí, co je potřeba. A bylo úplně normální, že když má dítě problém, někdo se mu věnuje. Já mám ve třídě chlapce, který potřebuje výrazně pomáhat, a vnímám, že se za to stydí. I když na tom pracuju, stejně cítím, že to bere jako stigma. A ještě mě velmi zaujalo, že ve Finsku neexistují pedagogicko-psychologické poradny. Odborníci jsou přímo na školách a problémy se řeší hned, jak vyvstanou. Nečeká se půl roku na stanovení diagnózy nebo na pomůcky, dítěti se pomáhá hned.

LN Finské úspěchy v mezinárodních žebříčcích tedy podle vás nestojí na zázračných vyučovací metodách?

Přesně tak. Klíčové slovo, které jsme slyšely, bylo „wellbeing“. Hlavním cílem je, aby se děti ve školách cítily dobře. Učitelům třeba hodně záleží na tom, aby znali všechny děti jménem. Měli jsme pocit, že je tam neuvěřitelný klid i o přestávkách. A že jsou klidné nejen děti, ale i učitelé. To může být samozřejmě způsobeno jejich náturou, ale taky myslím, že ono „wellbeing“ se vztahuje i na ně – jsou míň ve stresu a nikdo nikam nespěchá. České školství je odkázané na spěch už jenom zvonením, český učitel musí maximálně využít i přestávky – máme dozory a spousta papírů.

Jídlo si děti nabírají ze samoobslužného pultu samy a jsou opatrné. Neběhají tam kuchařky ani uklízečky, které by za ně všechno dělaly.

”

Také s tím určitě souvisí i to, že ve Finsku nejsou víceletá gymnázia a nedělají se přijímačky ani na střední školy, takže děti mají šanci dožít a první velkou zkouškou je až maturita. U nás jsou jedenáctileté děti pod zbytečným tlakem, a i my učitelé jsme potom pod tlakem nacpat toho do nich co nejvíce.

LN Jak to mají ve Finsku s hodnocením?

Na prvním stupni se neznámkuje, přesto je hodnocení velmi plastická záležitost: s rodiči se sdílí videa, nafocená projekty a výtvarné práce dětí. Ta portfolia si sestavují samy děti, učitel k tomu může napsat svůj komentář a rodič na něj může zareagovat. Já nejsem zastáncem známek, takže mně se takový způsob hodnocení líbí.

LN Jak je to s mobily?

Během vyučování jsme nikoho s mobilem neviděli a v jedné škole byla místnost, kam si je na celý den odkládali. K výuce nemají potřebu používat, protože na chodbě jsou zásobníky s tablety a po domluvě s učitelkou si je můžou půjčovat. Dětem se prostě důvěřuje, to jsme viděli i ve školní jídelně.

Petra Šubrtová

- **Učí na prvním stupni ZŠ** Petřiny-sever v Praze.
- Loni skončila na druhém místě v mezinárodní soutěži o nejlepší učitele **Global Teacher Prize**.
- Je zapojená v mnoha projektech, jako je např. **Krok ze školy do přírody**, jehož cílem je dostat častěji děti z lavic k učení venku, nebo **Začít spolu**, díky němuž se podívala právě do Finska.
- **Vytváří a testuje** didaktické pomůcky.
- **Je koordinátorkou** školního parlamentu.
- Má tři děti.

LN Co se tam dělo?

Tak především si jídlo nabírají děti samy ze samoobslužného pultu. Nutno říct, že ta jídla jsou velmi jednoduchá a asi se do velké míry opakují. Viděli jsme holčičky, které si nandaly jen hromádku kaše, byly zodpovědné k tomu, co sní a nesní. Děti jsou opatrné, a když se něco stane, uklidí to po sobě. Neběhají tam kuchařky ani uklízečky, které by za děti všechno dělaly. Jen starší děti mají v jídelně služby a pomáhají uklízet tácy. Fascinovala mě misticčka s máslem – v něm byl zapichnutý nůž, a vůbec nebyl upatlaný. Podobný přístup je vidět i o přestávkách.

LN Jak je tráví?

Chodí ven, povinně. Pracují trochu jinak – mají dvě hodiny a po nich vždycky delší přestávku. Stíhají o přestávce třeba i bruslit. Jinak běhají, skáčou, hrají si s míčem... a taky je tam jedna lavička, na kterou když si někdo sedne, signalizuje, že je k dispozici do hry. Většina dětí navíc jezdí do školy na kole... Chozením ven se šetří i síly učitelů – venku jsou s dětmi dva nebo tři, kdežto my musíme dozorovat každou chodbičku, což pro každého z nás znamená služby několikrát do týdne. Dětem říkáme „neběhej“, ale já se jim vlastně nedivím, že chtějí běhat, když seděli pětáctý minut na zadku. Ve Finsku jsem měla pocit, že se o děti starají, vytvářejí jim příjemné podmínky, ale zároveň jim dávají dost prostoru, aby si některé věci ohlížely samy.

LN Tedy další klíčové slovo: důvěra?

Určitě, a to důvěra napříč celým systémem. Nikdo nemluví školám do kurikula, ani ředitelům do jejich práce. Nutno říct, že ředitelé jsou vybíráni velmi pečlivě, všechny tři ředitelky, se kterými jsme se setkali, byly velké osobnosti. Školní inspekce neexistuje, a když se čeští učitelé ptali na inspekce nebo na to, jestli ředitel chodí hospitovat své učitele, jedna z ředitelky odpověděla: „Nepotřebuju chodit do tříd, já přece vím, jak moji učitelé pracují, a věřím jim.“ Učitelé zase v důvěře vedou své žáky a ti důvěřují svým učitelům.

LN Narazili jste vůbec na nějaká negativa?

Nerada bych stavěla finské školy na piedestal, byla to přece jen krátká návštěva. Trochu mě zklamala angličtina: překvapilo mě, že většinu hodiny se mluvilo finsky. Ale říkali nám, že se anglicky nakonec všechny děti naučí, protože ve Finsku se filmy nedabují. Negativní byl spíš až návrat – to bylo jako šlápnout na hrábě desítkrát denně. To uvědomění si, že nejde ani tak o peníze, ale spíš o přístup, o chuť udělat nějaké změny a o tu důvěru. Ta cesta bude ještě dlouhá.

Autorka je spolupracovnicí LN